

Dankwoord

Bij deze wil ik mijn oprechte dank betuigen aan mijn achterneven Patrick Cornillie uit Lichtervelde en Stefaan Declair uit Oostnieuwkerke (Sleihage), die het belangeloos op zich namen de taken die ik niet aankon te realiseren. Patrick ontpopte zich tot de perfecte organisator én coördinator terwijl Stefaan ervoor zorgde dat het manuscript heel deskundig en feilloos in computertaal werd omgezet.

Mijn hartelijkste dank gaat ook uit naar Nesten die het boek met zijn talrijke schalkse mooie pentekeningen verlucht heeft.

Tenslotte dank ik ook iedereen die op een of andere wijze, hoe gering ook, zijn steentje bijgedragen heeft bij het tot stand komen van dit boek.

Nogmaals, aan allen mijn welgemeende dank.

De samensteller:

Voorwoord

*“De Vlaamse tale is wonder zoet,
voor die heur geen geweld en doet.”*

Guido Gezelle

Jerome Clinckemaillie weet wat het betekent: van de nood een deugd maken. Na zoveel jaren van nadenken, schrijven en herschrijven kwam een boeiend nieuw werk tot stand.

Zich wijden aan de literatuur of woordenschat is niet enkel een goede deugd. Het is een artistieke en voor de samenleving verdienstelijke bezigheid. Als het bovendien dan nog om een wetenschappelijk verantwoord werk gaat zoals dit, dan is de verdienste ongetwijfeld des te groter.

De auteur heeft een geweldige keuze gemaakt op het ogenblik dat zijn gezondheid tal van activiteiten onmogelijk maakte. Grote fysieke inspanningen, waartegen hij overigens nooit opzag, werden vervangen door een veeleisende intellectuele bezigheid zoals schrijven en verzamelen van passende zindsneden of spreuken uit het volkse dialect.

Hierbij streefde hij een haast onbereikbare volledigheid na. Terecht mogen wij hier spreken van geduldigheid en naar perfectie strevend monnikenwerk.

Eigenlijk geen wonder dat dergelijk werk opgemerkt wordt in wetenschappelijke kringen. Het is verheugend en goed dat dit werk door de Rijksuniversiteit van Gent geapprecieerd en ondersteund wordt.

Het Stadsbestuur van Roeselare waardeert en deelt de zorg voor goed taalgebruik als belangrijk onderdeel van haar cultuurbeleid.

Om het met Guido Gezelle te zeggen: “Die geen taal heeft, is geen naam weerd, waar geen taal leeft, is geen volk.”

De meesten onder ons werden opgevoed in de kleurrijke taal van ‘het Roeselaars’ en de onmiddellijke invloeden van het typisch West-Vlaams. Ons dialect spreekt tot de verbeelding en is zeer kleurrijk. Bovendien is onze taalcultuur heel wat ruimer dan het bargoens van de Nieuwmarktlers uit de vorige generaties.

Taal en zeker ons eigen dialect is in voortdurende evolutie. De taal van onze ouders en onze jeugdijaren dreigt te vervagen en zelfs te verdwijnen. Zoveel taal-

rijkdom mag niet verloren gaan. Het is de grote verdienste van de auteur een stevige bijdrage te leveren aan de bewaring van dat belangrijke deel van onze communicatiecultuur.

Vanwege het Stadsbestuur danken wij heel oprecht de heer Jerome Clinckemaillie voor de bijdrage die hij met dit mooie werk leverde aan onze volks-geschiedenis. Voor zoveel geleverde inspanningen, in vaak moeilijke omstandigheden, zijn wij bijzonder erkentelijk.

De Stad Roeselare is fier op mensen die onbaatzuchtig tot grote dingen in staat zijn en hun volk op een treffelijke wijze dienen.

De uitgever en tekenaar Nesten verdienen een pluimpje voor deze keurige uitgave.

Het is mijn vurigste wens dat het boek: "Ool koett'n en ool doen" goed verspreid en geraadpleegd wordt.

Mark Deseyn

Schepen Onderwijs en Cultuur

Daniël Denys

Burgemeester

Stad Roeselare

Roeselare, 10 mei 1996

Inleiding

"Ool koett'n en ool doen", is in ons dialect een tamelijk veel gebruikte uitdrukking die zoveel wil zeggen als: "Gezellig keuvevend ...!"

Hoewel, ool koett'n en ool doen dacht ik zo: "Wat is ons dialect toch rijk aan mooie spitsvondige, klankrijke woorden en gezegden". Doch ... regelmatig gaan er van die mooie dialectwoorden en uitdrukkingen verloren. Ze sterven uit als sommige dier- en plantensoorten.

Daarom schreef ik dit boek, waarin ik alle dialectwoorden die ik ken of her en der hoorde, noteerde om ze zodoende te bewaren voor het nageslacht. Het toont gedeeltelijk aan welke woordenschat de landelijke bevolking omstreeks 1920/'40 gebruikte en hoe men een gesprek voerde, doorweven met allerhande gezegden en zegswijzen.

Ik stel U dit boek voor als een curiosum waarin naar hartelust kan gegrastuind worden en waar, naar ik hoop, de jongeren nog iets kunnen van opsteken.

Ik heb een poging gedaan om onze dialectklanken te verwoorden met een heel onorthodoxe spelling tot gevolg. Het zal wel even wennen worden aan het woordbeeld van ons dialect. Wij zijn immers zo gewoon aan het beeld van het Algemeen Nederlands ... de A.N.-spelling. Maar ... zoals het spreekwoord ons zegt: "Oefening baart kunst!" In ieder geval zou ik U aanraden heel aandachtig de uitleg te lezen die de dialectwoordenlijst voorafgaat. Pas dan, zult U volop kunnen genieten van de dialectwoorden en van de dialectische volzinnen mét hun specifieke klanken.

Ons dialect, waarvan heel wat woorden van Franse oorsprong zijn, wordt geproken in een gebied ter grootte van een denkbeeldige, willekeurig gekozen cirkel met de stad Roeselare als middelpunt. Deze gehele regio, Midden-West-Vlaanderen, is toch goed voor een dichtbevolkte 530 à 700 km².

Ik heb geprobeerd om enkele persoonsvormen in een vraag- en antwoordspel te gieten om zodoende deze te verduidelijken en bovendien heb ik enkele merkwaardige kanntekeningen genoteerd want, niettegenstaande U wellicht ons dialect spreekt, zult U het, denkkelijk, wel prettig vinden om het ook eens te lezen.

In de inleidende delen van dit boek staan er meer dan 250 dialectwoorden. De gealfabeteerde dialectwoordenlijst bevat 2591 vettes gedrukte trefwoorden mét hun

verschillende betekenissen en/of eventuele aanwijzingen bij het gebruik of de toepassing ervan. Voeg daarbij de 670 onderstreepte woorden die, ofwel synoniemen zijn, ofwel heel nauw verwant zijn met het trefwoord en U hebt samen ruim 3500 dialectwoorden. Daarvan heb ik er ongeveer 120, - o.a. ouderwetse dingen of toestanden - enige achtergrondinformatie meegegeven. Het geheel is doorspekt met een goeie 450 gezegden en uitdrukkingen en ... een 110-tal voorbeeldzinnen in onvervalste Westvlaamse dialectstijl vervolledigen dit werkje.

Naarmate we dichterbij de fictieve-dialect-cirkelomtrek komen, zullen er wel steeds meer dialectwoorden anders klinken of zelfs een andere betekenis krijgen om zo, geleidelijk aan, op een andere dialect over te gaan.

De regio Izegem is ruimschoots binnen onze dialectcirkel gelegen (7 à 8 km van Roesselare). Niettemin heeft men er enkele eigen specifieke dialectwoorden en/of klanken. Deze eigenheden kan ik, dankzij mijn vrouw die als rasechte Izegemse geboren én getogen is, dan ook naar best vermogen in dit boek vermelden. Deze 'Izegemse woordenschat' - in de letterlijke zin dan - is, zoals U bemerkt, in curieuse druk. Dát zal het herkennen ervan heel zeker vergemakkelijken.

Ik ben me er heel goed van bewust dat er heel wat dialectwoorden in dit boek staan die over het gehele Vlaamse land gekend zijn. Dát mag evenwel geen beletsel zijn om ze naast onze specifieke dialectwoorden te vermelden.

Nà de dialectwoordenlijst vindt U een naslagregister waar men kan nazien of er een specifiek dialectwoord bestaat voor een bepaald A.N.-woord. Ik heb het beperkt tot de belangrijkste rubrieken, namelijk, de namen van dieren, planten, voedsel/drank en dingen/voorwerpen. Hierdoor zult U de betreffende dialectwoorden op een vlotte manier kunnen vinden zonder dat U het gehele boek hoeft te doorbladeren.

Met deze wens ik U veel leesgenot.

Enkele beschouwingen

Dialect, gewest- of streektaal is er altijd en in alle talen geweest en zal wel altijd blijven bestaan.

Het Algemeen Nederlands ... het A.N. heeft zich uit de dialecten ontwikkeld en diverse invloeden hebben van het A.N. gemaakt wat het nu is ... een taal die het mogelijk maakt dat b.v. Limburgers en Westvlamingen vlot met elkaar kunnen converseren, wat eertijds niet het geval was.

Vroeger, nog niet zo lang terug, was dialect algemeen. Men kende gewoon het A.N. niet. Mijn grootouders - °circa 1870 - spraken uitsluitend dialect. Er was geen algemeen onderwijs. In de steden waren er, min of meer, georganiseerde scholen, maar te lande waren het privaatschooltjes, gegeven door een of ander geletterd persoon, die onderwijs gaf als een bijverdienste. De kinderen gingen maar heel sporadisch naar school en bleven dan ook meestal analfabeten.

Onze grootouders beschouwden het A.N. als een vreemde, onverstaaanbare taal. Een anekdote ... In 1939 was mijn zus Maria - toen ± 15 jaar - bij onze oma in de herberg "De lansier" in Oostnieuwkerke. Dàr kwam een man binnen, een vreemdeling, die om zich verstaanbaar te maken A.N. sprak. Grootmoe verstond er geen snars van en mijn zus hielp haar, door in haar plaats te antwoorden. Toen de man weg was vroeg oma verbaasd aan mijn zus: "Kej gie wok die taole dè ..?" (Kent ge ook die taal?). Zo zie je maar ...

Bij onze ouders - °circa 1900 - was het al heel wat beter. Er was schoolplicht tot 11 jaar, het jaar van hun eerst communie. Ze konden lezen en schrijven en dat uiteraard in het A.N., alhoewel ... Het was bij velen maar zus en zo ... zoals bij mijn vader. Vader was, zoals zovelen in zijn tijd een knappe vakman, maar hij schreef veel fouten. Hij schreef, zoals hij het woord uitsprak. Ook lezen gaf problemen. Het stillezen, dát ging goed ... hij verstond wat hij las ... maar luidop lezen ..? Vader las té punctueel ... hij las ook letterlijk wat er stond en dan nog veelal met de verkeerde klemtoon, wat soms heel raar overkwam.

Vaders lees- en schrijfwijze was zo een beetje de weerspiegeling van het kunnen van zijn generatie, waar werken belangrijker was dan werkwoorden, waar er weinig diende geschreven te worden en waar het stillezen het belangrijkste was. Zonder onderscheid spraken ze allen dialect.

Uiteraard waren er wel die 'geleerder' waren en die beroepshalve veel moesten lezen en schrijven en het dan ook perfect deden.

Onze generatie - °circa 1930 - had schoolplicht tot 14 jaar en was er aangaande de kennis van het A.N. al heel wat beter aan toe. *Bevoorrechtten konden verder*

studeren, maar de meesten leerden een beroep. Op school deden de 'nonnekens', 'juffrouwen' of 'meesters' een goede poging om ons het A.N. bij te brengen. Thuis werd er steevast dialect gesproken.

Onze kinderen hebben helemaal geen moeite met het A.N. Op school is de voertaal uitsluitend A.N. Er was schoolplicht tot 16 jaar en bij onze kleinkinderen nu zelfs tot 18 jaar. Ze lezen nu veel meer boeken en beheersen de Nederlandse taal goed. Thuis wordt er evenwel - bij de meesten althans - dialect gesproken.

Er was/is zelfs een trend om het dialect te verstoppen. Het begon in de jaren '60, dé gouden jaren waar er veel werk én welstand was. Meer kinderen hadden verder gestudeerd ... Meer vaders en/of moeders hadden nu een 'intellectueel' beroep en ze vereenzelvigden geleerdheid en welstand mét het A.N. spreken. Dialect werd taboe! Hun kinderen werden in het A.N. opgevoed ...! Dialect was de taal van het gewone volk ... de werkmensen. Oma en opa mochten wel eens voor de kleine zorgen ... er op passen .. maar moesten wel oppassen dat ze de dreumes niet in het dialect aanspraken, want, dát zou het kunnen naäpen en dát zou erg zijn, héél erg! Onvermijdelijk kwamen er dan van die potsierlijke A.N. woorden en -zinnen ten gehore, want de 'grootjes' spraken onvoldoende A.N. om dát aan te kunnen, wat trouwens hün schuld niet was. Dan kon je b.v. meemaken dat oma zich met de volgende zin tot haar kleinkind richtte: "Sofietje ... fraai zijn hoor en schoon spelen ... Mémé zal dan eens een goed stuijje bredden met koffietuur ...!"

De hamvraag is: "Wordt een kind er beter, geleerder of rijker van wanneer het uitsluitend A.N. leert en spreekt ..?" Zeker ben ik er niet van en ... ik laat het aan Uw wijsheid over een oordeel te vellen.

Tot hier enkele beschouwingen aangaande het dialect. Let wel! Het A.N. dient grondig gekend .. dát staat buiten kijf! Maar ...ik denk niet dat we ons hoeven te schamen, wanneer we in familiale kring ons dialect, die toch onze echte moedertaal is, spreken. Trouwens ... kunnen A.N. én dialect niet perfect samengaan ...? Dat kan best, vind ik.

Enkele eigenheden van ons dialect

Dialecten verschillen van gewest tot gewest, maar ook soms van dorp tot dorp. Neem nu eens het woord: "Pantoffels". Wij, de streek in de directe omgeving van Roesselare, benoemen ze als "savatt'n". In het Izegemse spreken ze van "shoks" en op andere plaatsen van "sleffers", "sliiffers", "sloff'n", "slets'n", "sless'n", "sloeff'n", e.d.m.

Om een dialect perfect te spreken moet je erin geboren zijn. Het moet je met de paplepel ingegoten zijn. Dialect moet je aanvoelen en foute uitspraken wringen ergens. Ik geloof nooit dat een volwassen persoon een 'vreemd' dialect ooit goed zal beheersen. Bewijzen in die aard zijn er voldoende.

Precies zoals in het A.N. heeft het dialect ook zijn regels, maar zeker ook zijn uitzonderingen. Er zijn heel veel dingen die onlogisch schijnen en je zou zich wel eens afvragen hoe zoiets tot stand komt ... hoe zoiets groeit. Dialect is een levendige, klankrijke taal waarvan sommige klanken heel moeilijk - om niet te zeggen onmogelijk - te verwoorden zijn.

Om dát alles een beetje te verduidelijken en om die eigenheden van ons dialect uit de doeken te doen - althans een tipje van de sluier op te lichten - zal ik, gemakshalve van het A.N. vertrekken. De A.N.-spelling is praktisch door iedereen gekend en langs die A.N. spelling om, zal ik pogen enkele min of meer regelmatig voorkomende klank- en/of letterveranderingen voor te stellen mét voorbeelden.

Zoals reeds gezegd, zult U altijd moeten rekening houden met uitzonderingen. Hopelijk brengt het U wat bij.

In het dialect treffen we drie soorten woorden aan:

- 1) Dialectwoorden die ook in het A.N. voorkomen met dezelfde betekenis, maar met een andere uitspraak. (klank)
Voorbeelden: Was = Wos; Donker = Doenkre; Maag = Maoge; enz...
- 2) Dialectwoorden die - met een andere uitspraak (klank) - ook in het A.N. voorkomen, maar in het dialect een andere betekenis hebben.
Voorbeeld: Dragen. Dialectuitspraak: Draog'n. Betekenis: Barensweeën.
- 3) Dialectwoorden die in het A.N. niet voorkomen.
Voorbeeld: Kalliesheklutsre. = Een spotnaam voor een bangelijk persoon.

❖ De klanken in ons dialect:

- De A.N.-klank, UI, wordt in ons dialect meestal een UU.
Voorbeelden: Uil = Uul; Vuist = Vuust; Buil = Buulle; enz ...
- De A.N.-klank, IJ, wordt in ons dialect meestal een IE.
Voorbeelden: Bij = Bie; Lijm = Liem; Krijgen = Kriegg'n; enz ...
- De gewone A.N.-klank, IJ horen we wel in de dialectwoorden als: vrij'n; ei; peiz'n; e.d.m.

Pas op! In de bovenstaande woorden met IE en UU, evenals die met de OE-klank dient men rekening te houden met de lange of korte klanken in woorden. B.v.: De lange klank in 'zien', 'muur' of 'groen', tegenover de korte klanken in woorden als 'zie', 'bruu't' of 'kloek'.

De korte klanken:

Om de uitspraak van het geschreven dialectwoord te kunnen bepalen, kan de dubbele medeklinker de oplossing zijn. B.v. in woorden zoals b.v.: Bieft'n; Roepp'n of Tuuft'n. Dat is evenwel onmogelijk in woorden zoals b.v. Vuul; Mie of Vroed. Als je het woord in zijn context/zinsverband hoort of ziet, zal dat wel geen probleem zijn, maar bij alleenstaande woorden hoeft er zeker een zichtbare aanwijzing bij, om alle twijfels weg te werken. Dat is zeker het geval bij de trefwoorden in de dialectwoordenlijst.

Omdat andere mogelijkheden soms té omslachtig zijn of het normaal woordbeeld ontstieren, zal ik zulke trefwoorden laten volgen door het symbool (kk) = korte klank. Voorbeelden kunnen dan ondermeer zijn:

Buus:(kk) Kief-Kief:(kk) enz.

Er kunnen zich bij het geschreven dialect toch nog probleempjes voordoen. Alhoewel !: Stel je voor: in een voorbeeldzin wil je in het dialect schrijven "Blijf van mijn lijf !" Je schrijft dus: "Bluuf van mie lief !" (...) Wat moet de lezer dan wel denken ..? ('Lief', wil ook zeggen, 'geliefde of verloofde'.) In zo'n geval zal ik de Y, uit de oude Vlaamse spelling ten berde brengen. Ik zal schrijven "Bluuf van mie lyf !" Dat is een aanvaardbare oplossing, me dunkt. Dat geldt evengoed voor de dialectwoorden: 'Zie'(kk), 'Ziet'(kk) en 'Zien'(kk). Die woorden staan voor de A.N.-woorden: 'Ben', 'Zijt' en 'Zijn'. Ook hier zou er verwarring kunnen ontstaan met de A.N.-woorden: 'Zie', 'Ziet' of 'Zien' (kijken). Dus, de Y zal weerom dé oplossing zijn. Ik schrijf: "Ik zy tuus." of "Ge zy ne goe vint." Of nog: "Me zyn ool zoi verre ...!"

De lange klanken:

Lange klanken worden in ons dialect weleens als een dubbelklank (twee klanken) uitgesproken. Dat is zeker het geval wanneer het woord eindigt op die lange klank. Voorbeelden zijn o.a.:

Een koeë. (Een koe) Een bieë. (Een bij)
'k Ben moeë ! (Ik ben moe) Mienne knieë. (Mijn knie)
Enz...enz.

- In de A.N.-woorden waar de korte I-klank, (zoals in zit) gevolgd wordt door een -ng, -ng..., -nk, -nk..., -nd of -nd..., is die I in ons dialect een IE-klank.
Voorbeeld:

Ring = Rieng/Rienk. Zingen = Zieng'n.
Ding = Dieng/Diengne/Dienk. Vink = Vienke.
Zink/Zinken. = Zienk./Zienk'n. Blinken = Blienk'n.
Wind = Wiend. Vinden = Viend'n.
Binden = Biend'n. Enz...enz.

Nota: De Izegemse regio heeft voor de laatste reeks (...nd.) de A.N.-klank I, (zoals in 'zit') in zulke dialectwoorden behouden.
Zo bijvoorbeeld:

Wind; Wind'n; k' Vinde; Bind'n; e.d.m.

- In de A.N.-woorden waar de korte O-klank, (zoals in pot) gevolgd wordt door een ..-n., is die O-klank in ons dialect een OE-klank.
Voorbeeld:

Grond = Groend; Dronken = Droenke;
Blond = Bloende; Mond = Moend; Hond = Oend;
enz...enz.

- A.N.-woordjes die echter eindigen op ..-on, zijn in ons dialect dan weer uitzonderingen op de O-OE-regel.
Voorbeeld:

Bron = Bronne; Non = Nunne; Bon = Bong;
Ton = Tunne; enz.

Uitzondering hierop is dan weer o.a. het A.N.-woordje: Woen, met als dialect: Woen.

De nu volgende dialectklanken kunnen maar bij benadering omschreven worden, namelijk de A.N.-klanken, OO, EE en AA.

Er zijn diverse mogelijkheden om die dialectklanken, bij benadering, te verwoorden. De ene werkwijze is al beter of slechter dan de andere. Na lang wikken en wegen heb ik voor de wijze gekozen die hierna beschreven wordt. Ons A.N. heeft geen enkele klank die - zelfs bij benadering - die dialectklanken weergeeft.

De Franse taal heeft die klankweergave - bij benadering - wel en ik ben er (bijna 100 %) van overtuigd dat 'het Frans' in onze regio genoeg invloed heeft gehad om de drie Franse woordjes, die ik als voorbeeld neem, te kennen en hun klank te kunnen nabootsen. (Geldt enkel voor de OO- en de EE-klanken.)

- De A.N.-klank OO in ons dialect:

- 1) De gewone A.N.-klank OO, spreken we wel ook zo uit, in woorden als: Zoolé; Dool'n; Kook'n; Kool'n (brandstof); Proopre; Tjool'n; enz...
- 2) In heel wat woorden spreken we de A.N.-klank OO uit als OI. Spreek die OI-klank uit als in het Franse woord: "Voilà" (= ziedaar)

We treffen dan in ons dialect woorden aan als:

Loit = Lood;	Broit = Brood;	Doit = Dood.
Koil (groente) = Kool;	Vermoirt = Vermoord;	Loip'n = Lopen; Enz...

- De A.N.-klank EE is het moeilijkst te verwoorden.

We hebben in ons dialect immers drie verschillende EE-klanken met een totaal andere uitspraak.

- 1) De gewone A.N.-klank EE, geeft ons geen enkel probleem en spreken we zo uit in woorden als: Zeevnc(zeven); Meen (we hebben); Weet'n; Leev'n; Leevne (lawaai); Geev'n; Beekc; enz...

- 2) De A.N.-klank EE, die we in ons dialect horen in het woord dat staat voor het wild dier: "Beer"

Deze EE-klank, wordt uitgesproken als de Franse è, zoals b.v. in het Franse woord: "Pêche" (=perzik). Die è-klank leunt heel dicht aan bij onze èi, maar dan wel zonder de J-klank.

Een combinatie van die è en de ei, geeft me de èi. Dus, het wild dier, de beer, schrijf ik als **bêir**.

Andere woorden van die aard zijn o.a.: Péire = Peer; Smêirig = Smerig; enz

Bemerking:

Woorden als b.v.: Paard; Zwaard; Waard; Haard; e.d.m. die in het 'oud Vlaams' geschreven werden als Peerd; Zweerd; Weerd of Heerd; worden in ons dialect eveneens uitgesproken als: Pêird; Zwêird; Wêird en Êird. Vanzelfsprekend worden zulke woorden dan ook zo geschreven.

- 3) De A.N.-klank EE die we in ons dialect horen in het woord dat staat voor het mannelijk varken: "Beer."

Deze EE-klank wordt uitgesproken als de Franse è, zoals b.v. in het Franse woord: "Bière" (=bier) Hier hebben we met een dubbelklank te maken. Als men de è-klank ontleedt, dan hoort men eerst een ie, en dan in één ruk de è. Het is dus min of meer een gereekte ièè-klank. Woorden met zo'n klank zal ik dan ook met een ièè schrijven. Een mannelijk varken, de beer schrijf ik als **biêër**. Andere woorden met die klank zijn o.a.: Zièèr; Mièèr = Meer; Ièène - kièè = Een keer; Grièèd. = Gereed; Brièèd = Breed; enz...

- De A.N.-klank AA heeft in ons dialect een veel doffere klank die ook heel moeilijk te omschrijven is. Hier wordt het een beetje experimenteren. Die dialectklank ligt zo een beetje tussen de AA-klank en de OO-klank in. Probeer die klank eens uit door de stand van mond en lippen te controleren tijdens de uitspraak. Probeer eerste de AA... dan de OO... en vervolgens tussen die twee klanken in de AO...

Woorden met zulke klank, zal ik dan met AO schrijven.

Voorbeeld:

Maot = Maat;	Zaoge = Zaag;	Klaog'n = Klagen;
Rao'n = Raden;	Brao'n = Braden;	enz...

❖ Het uitspreken van de sch in ons dialect:

De SCH-klank die we kennen in de A.N.-woorden als Schip; School; e.d.m. worden door de meerderheid van onze regio-bevolking nogal zwaar/vol geaccentueerd. Zoals het in de oude Vlaamse spelling geschreven stond, spreken we in ons dialect nog van "minssch'n" (mensen), "vissch'n" (vissen), "wossch'n" (wassen), "bussch'n" (bossen), "buussch'n" (knallen), "moissch'n" (morsen), enz... Verschillen komen er, individualistisch, zeker voor en dit met extremen gaande van de SG (de sgoine sgeep'n) tot de SK (de skoine skeep'n).

Nota: De regio Izegem en de zuidoost- en zuidkant van onze regio, naar Kortrijk toe, spreken eveneens de SCH uit als SK.

Zo zou het kunnen gebeuren dat je een Izegemnaar hoort zeggen: "Ik Vinde dat die vienke skoine skuuffelt ...!"

Of nog...: "Mèiti shanse ... t'is een bikke wind vandatoge en de ugste die buut'n angit gao skoine droig'n."

❖ Enkele specifieke uitgangen van bepaalde dialectwoorden:

- De doffe e, uitgesproken als u, hebben we in ons dialect in heel wat woorden als uitgang behouden.
Voorbeeld: Kasse; Bloemme; Boste; Panne; Katte; Muuzze; Koste; Ratte; Buuzze; Puuppe; Taorte; Reeke; Slange; enz...enz.
Het A.N. daarentegen heeft maar enkele zulke uitgangen behouden, o.a.: Kudde....
- De doffe e, uitgesproken als u, spreken we in ons dialect niet uit in de meervoudswoorden eindigend op **-en** en bij de werkwoorden in hun infinitiefvorm (onbepaald wijze).
Voorbeeld: Mugg;n; Pèird;n; Petatt;n; Kann;n Of: Zoek;n; Spreek;n; Dans;n; Schrierr;n; enz...enz.
Raar maar waar: voor A.N.-sprekers schijnt het dat onze enkelvoudige dialect-woordnamen eindigend op n, geen meervoudsvorm hebben. In de schrijfwijze zie je de meerdere n's wel, maar je hoort ze niet tijdens het spreken.
Voorbeeld: Pann;n; Penn;n; Bièèn;n; Kann;n; Tièèn;n; Nunn;n; Bronn;n; enz...
Voor ons, dialectsprekers, stelt dat probleem zich meestal niet. In veel gevallen hebben we onze doffe e-uitgang en die is duidelijk genoeg.
Voorbeeld: Ièèn panne ... twièè pann;n; Ièèn tunne ... drie tunn;n; Ièèn bromme ... vuuf bronn;n; enz. Soms laten we zelfs de n weg.
Voorbeeld: Ièènen tièè. (teen); Ièène schoeë. (schoen); enz.
Toch komt het voor dat het onderscheid niet te horen is.
Voorbeeld: Ièèn bièèn ... twièè bièèn'n. Wanneer het woord in zijn context te horen is, zal dat dan wel nooit een probleem zijn.
- Ten opzichte van A.N.-woorden, veranderen in onze dialectwoorden letters van plaats:
 - ❖ Als die A.N.-woorden eindigen op **-er**, **-el** of bij enkelvoudige naamwoorden die eindigen op **-en**.
Voorbeeld: Anker / Ankrè; Verder / Verdre; Over / Oovre; Bundel / Boendle; Groensel / Groensle (groente); Laken / Laakne; enz...
 - ❖ Als een werkwoord in de infinitief na het woordje te in een zin voorkomt. Een paar zinnestels in het A.N. én dialect zullen het verduidelijken.
A.N.: "Ik lag te slapen."
Dialect: "k Lag te slaopne."
A.N.: "Zij gaf hem te drinken."
Dialect: "Ze gaf em drienkne."
A.N.: "Hij begon te werken."
Dialect: "je begoste te werkne."

❖ Medeklinkers die we in ons dialect niet uitspreken:

- De **H** wordt in ons dialect, als beginletter, nooit uitgesproken.
Voorbeeld: Huis = Uus; Hoop = Oop; Haring = Aorienk; Hier = Ier; enz...
A.N.-fanaten werpen soms schamper op dat de Westvlaamse dialectsprekers de H opeten. Bij A.N.-spraaklessen worden we er - terecht - op gewezen dat we, om correct Nederlands te spreken, de H moeten aanblazen.
- De **R** wordt de dupe als ze in het A.N.-woord gevolgd wordt door de letters **-st**.
Voorbeeld: Worst = Wost; Borst = Bost; Dorst = Dust; Korst = Koste; enz...
Houdt U van woordspijleri? Hier gaan we ..!
Bij het A.N.-woord bars, valt de r ook weg in ons dialectwoord, maar ... terzelfdertijd wordt de a een o, zodat het 'bost' wordt.
Om het onderscheid te maken met de 'bost' van 'borst', wordt bij de 'bost' van 'bars', de uitgang -e behouden zodat het een 'boste' wordt.
Even heel duidelijk: Een 'bost' is het dialectwoord voor 'borst' en een 'boste' is het dialectwoord voor 'bars' (Oef...). Het meervoud van zowel 'bost' als 'boste', is 'bost'n'.

Verkleinwoordjes in ons dialect

- De mensen uit de omgeving van Roeselare - Midden-West-Vlaanderen - en natuurlijk ook de Roeselaarse inwijkelingen, spreken de uitgangen van de verkleinwoordjes uit als: ...je, ...ke, ...ge...,tje of ...sche (Doffe e-uitgang).

Voorbeeld:

A.N.	Dialect	Verkleinwoord
Paard	Pèird	Pertje
Kar	Karre	Karreke, karje of karretje
Draad	Draod	Draoige
Rok	Rok	Roksche
Eind	Ende	Endje of endeke
Vent	Vint	Vintje
Wegel	Weugle of Weuglienk	Weugelke of Weugliensche
Enz...		

- Nota: *Vanzelfsprekend heeft de Izegemse regio die sche-uitgang niet zoals wij. Ze spreken die zoals gezien uit als ske. Dus een 'rokske'.*

Het is geen zeldzaamheid dat een verkleinwoordje (enkelvoud) nog een n als

uitgang meekrijgt.

- Voorbeeld: Een endjien; E'rokken; Een draodjen; E'karjen; enz.
 De echte Roeselarenaars, de autochtonen, dié spreken de uitgangen uit als **-ie**.
 Voorbeeld: (Paard) Pertjie of perregie; (Rok) Rokschie; (Kar) Karrekje of karregie; (Lied) Liegje; (Man) Mannegje; (Vent) Vintje; (Vogel) Veugelkje; (Eind) Endgie of endekje; (Wegel) Weugelkje of weuglienskschje; enz.

Nog enkele voorbeelden van verkleinwoordjes:

Algemeen Nederlands	Het dialectwoord	Het verkleinwoordje
Aap	Aop	Aptje/Apke
Aardappel	Petat	Petettje
Doos	Dooze	Dooosje/Doozeke
Hand	And	Endje
Haak	Aok	Aksche
Hoop	Oip	Opke/Optje/Opelke
Ladder	Lièere	Lirke
Poot	Poit	Poije
Kat	Katte	Keije
Roos	Roize	Roizje/Roizeke
Schaap	Schaop	Schapke/Schapije
Schaar	Schaore	Scharke/Scharkje
Staart	Stéirt	Stertje
Straat	Straote	Streije
Vis	Vis/Vissle	Visselke
Woord	Word	Wördje/Wordeke
Zwaard	Zwèird	Zwèirdeke/Zwèirdje
Zweer	Zwèire	Zwerke/Zwertje

Opmerking: In de dialectwoordenlijst zijn er nog heel wat verkleinwoordjes te vinden en zeker wanneer ze opzichzelfstaand iets bijzonder betekenen, ofwel wanneer b.v. hun klank ten opzichte van het woord speciaal is.

Zuivere A.N.-woorden

Er zijn heel wat A.N.-woorden die nooit in het dialect voorkwamen. Zulke woorden waren destijds door de bevolking niet gekend of bekend.

Voorbeeld: Een dij, was en is gewoon een **bille**

Een kuil, was en is gewoon ne **pit**

Een varken, was en is gewoon e'**zwien** (kk)

Heerlijk was en is gewoon iets in de aard van:

“t Is stief goed !” of ... “t Gaot stief wel ..!”

Het zou absurd zijn zulke zuivere A.N.-woorden te willen vervormen tot dialectwoorden en dit volgens de methode: IJ = IE; OO = OI; of -ken = kne.

Sommigen die het dialect onvoldoende beheersen, zouden zo iets wél durven en iets uitkramen als: “Mien dieë” (?), “Ne kuul.” (?), of “E'varkne.” (?)
 Bij 'heerlijk' zou het helemaal fout gaan, want dan zou je in conflict komen met 'eertijk'. Zou jij zeggen: “t Is hier eerlijk !”, als je heerlijk bedoelt ? Dàt zou in ieder geval niet 'èèrtijk' zijn ..!

De lidwoorden in ons dialect

De A.N. lidwoorden, de, het en een, zijn in ons dialect wel ietsje anders.

In ons dialect maken we nog wel het onderscheid tussen de vrouwelijke (met **de**) en de mannelijke woorden (met **den**). Idem voor **e'** en **ne(n)**. De -n duidt in het Vlaams de mannelijke woorden aan.

- Het lidwoord de wordt in ons dialect zowel als **de**, als **den** -maar dan wel met het weglatingsteken, als **d'n** - uitgesproken.

Voorbeeld: **de** karre; **de** velo; **d'n** outo; **d'n** tring (trein); enz...

- Het lidwoord het wordt in ons dialect steeds afgekort tot **t**.

Voorbeeld: **t** kost; **t** pèird; **t** schaop; **t** ezeltje; enz ...

- Het onbepaald lidwoord een kent in ons dialect meerdere vormen, namelijk:
een (un); **e'** (u'); **nen** (nun) en **ne** (nu).

Voorbeeld: 1) **een** kasse; **een** uus; **een** puppe; enz...

Let op ! Ook die een, wordt soms afgekort tot **n**.

Voorbeeld: **n** bièeste; **n** broshe; **n** bedde; enz...

Voorbeeld: 2) **e'** kiekne; **e'**broeksche; **e'**flosselke (flesje); enz...

Voorbeeld: 3) **nen** ièekoime (eekhoorn); **nen** bak; **nen** trippporteur; enz...

Voorbeeld: 4) **ne** velo; **ne** vint; **ne** paraplu; **ne** frang (frank); enz...

De persoonsvormen in ons dialect

Om de persoonsvormen in ons dialect uit de doeken te doen - althans een poging ertoe - zal ik het meestal in een vraag- en antwoordspel gieten. De vragen zal ik, gemakshalve, in het A.N. stellen en de antwoorden geven in het dialect, mét verklarend A.N.

- ❖ We beginnen met de heel gewone 'ja' en 'neen' antwoordjes:

Vragen in het A.N.	Bevestigend	Ontkennend
"Gaat ge mee?"	"Jaok !" (Ja ik)	"Nink !" (Neen ik)
"Gaat An ook mee?"	"Jaos !" (Ja zij)	"Nins !" (Neen zij)
"Gaat Jef ook mee?"	"Jaoj !" (Ja hij)	"Nij !" (Neen hij)
"Gaat ge samen mee?"	"Jow !" (Ja wij)	"Nièw !" (Neen wij)
"Mag ik ook mee?"	"Jaog !" (Ja gij)	"Nièg !" (Nee gij)
"Mag het hondje mee?"	"Jaot !" (Ja het)	"Nint !" (Neen het)

Bemerking:

- Bij de 'ja' antwoorden kunt U er nog een **je** voorplaatsen. Dat wordt dan een dubbele bevestiging.
Voorbeeld: "**Jejaot**"; "**Jejow**"; enz...
- Bij de 'neen' antwoorden kunt U er nog een **ni** of **ne** voorplaatsen. Dat wordt dan een dubbele ontkennening.
Voorbeeld: "**Ninint**"; "**Nenièw**", "**Ninij**"; enz...
- Om de woorden jaok, nins, jow, nièg, nièw, e.d.m. nog meer overtuigend te laten klinken, kunnen we er nog het woordje **ba** voorplaatsen.
Voorbeeld: "**Bajaot**"; "**Banins**"; "**Bajow**"; "**Banièg**"; "**Bajaos**"; enz...
- Om de bevestiging of de ontkennening nog meer kracht bij te zetten, kunnen we voor de 'ba' zelfs nog het woordje **mao** (maar) plaatsnemen.
Voorbeeld: "**Maobajaoak**"; "**Maobanint**"; "**Maobajow**"; "**Maobanièw**"; enz...

- ❖ De tweede reeks geeft ons een antwoord op de vragen wie iets gedaan kan hebben of wie er b.v. met ons meegaat ...?

1) "Wie heeft die muts gevonden?"

Mogelijke antwoorden:	
"Ikke !" (Ik...)	"Wieddre !" (Wij ...)
"Gie !" (kk) (Gij...)	"Zieddre !" (Zij samen ...)
"Zie !" (kk) (Zij ...)	"Gieddre !" (Gij samen ...)

2) "Maar ... dat is toch uw muts?"

Mogelijke antwoorden:

Bevestigend:

"**Bajaot !**" (Maar ja toch...)

Ontkennend:

"**Jattendoet !**" (Maar neen toch...)

3) "Maar...dat is uw muts toch niet...!"

Mogelijke antwoorden:

Bevestigend:

"**Jaot...!**" (Toch wel...)

Ontkennend:

"**Banint...!**" (Maar neen het...)

4) Het gesprek gaat nu verder op haar antwoord: "Banint, dat is mijn muts niet."

Hij: "**Jaot...!**" (Jawel, 't is wel uw muts...!)

Zij: "**Jattendoet...!**" (Maar neen, dat is mijn muts niet...!)

Hij: "**Toet-toet...!**" (Heel zeker is dat uw muts...!)

Zij: "**T'ndoet-'n doet...!**" (Heel zeker is dat mijn muts niet...!)

Hij: "Je had die muts gisteren toch niet...!"

Zij: "**k Toeë...!**" (Toch wel...!)

Hij: "Maar...je had die muts niet...!"

Zij: "**Jaktoeë...!**" (Maar ja wel toch...!)

Hij: "Je had die muts toch reeds vroeger gekocht...!"

Zij: "**Bakkendoë...!**" (Ik heb die muts niet vroeger gekocht...!)

Hij: "Je hebt die muts toch niet zelf gekocht...?"

Zij: "**Baktoeë...!**" (Toch wel, ik heb die muts gebreid...!)

Hij: "Dat zal wel veel moeite gekost hebben...?"

Zij: "**Maobattendoet...!**" (Maar neen, dat heeft geen moeite gekost...!)

Hij: "Dat zul je zeker wel nooit meer doen...?"

Zij: "**Maobaktoeë...!**" (Toch wel, ik zal dat nog doen...!)

Hij: "Het zal dan wel zo plezant niet meer zijn...!"

Zij: "**Maobatoet...!**" (Maar zeker zal dat nog plezant zijn...!)

- 5) Bekijkken we nu eens de verschillende persoonsvormen, wanneer die vrouw in het bovenstaand gesprek, het over hen zou gehad hebben.

❖ Die vrouw sprak over zichzelf en de muts in de IK- en de HET-vorm:

- De IK-vorm:

Bevestigend

"**K Toeë**" (Toch wel ik...)

"**Jaktoeë !**" (Maar ja ik...)

"**Baktoeë...!**" (Heel zeker heb/had ik...)

Ontkennend

"**Kendoë**" (Neen ik...)

"**Jakkendoë !**" (Maar neen ik...)

"Bakkendoë..!" (Heel zeker heb/had ik niet ...)

- De HET-vorm :

Bevestigend

"Toet"; "Jatoet !"; en "Batoet ..!"

Ontkennend

"Tendoet"; "Jatt'ndoet !"; en "Batt'ndoet ..!"

❖ Nu spreekt die vrouw over de persoon/personen in :

- De GIJ-vorm :

Bevestigend

"Gedoet"; "Jaggedoet !"; en "Baggedoet..!"

Ontkennend

"Gendoet"; "Jaggendoet !"; en "Baggendoet..!"

- De ZIJ-vorm :

Bevestigend

"Zedoet"; "Jazzedoet !"; en "Bazzedoet..!"

Ontkennend

"Zendoet"; "Jazzendoet !"; en "Bazzendoet..!"

- De HIJ-vorm :

Bevestigend

"Jedoet"; "Jajjeddoet !"; en "Bajjeddoet..!"

Ontkennend

"Jendoet"; "Jajjendoet !"; en "Bajjendoet..!"

- De WIJ-vorm :

Bevestigend

"Medoeten"; "Jammedoeten !"; en "Bammedoeten..!"

Ontkennend

"Mendoeten"; "Jammendoeten !"; en "Bammendoeten..!"

- De JULLIE/ZIJ-vorm :

Bevestigend

"Zedoeten"; "Jazzedoeten !"; en "Bazzedoeten..!"

Ontkennend

"Zendoeten"; "Jazzendoeten !"; en "Bazzendoeten..!"

Ook hier, kan men er nog een "mao" (maar) voorplaatsen om het antwoord nog meer kracht mee te geven.

Voorbeeld: "Maobaktoë..!" "Maojaggendoet..!"; "Maobazzendoeten..!";

"Maobatoet..!"; "Maobammedoeten..!"; "Maojammendoeten..!"; enz....

6) We bekijken nu eens van wie de muts en consoorten eigenlijk zou kunnen zijn ...

Mogelijke antwoorden :

De muts (vrouwelijk)

De miene (De mijne)

Djoenne (De uwe)

Deure (De hare)

De zienne (De zijne)

Duldre (De hunne)

Djundre (Van jullie)

Duuze (De onze)

Het paard (onzijdig)

't Miene (Het mijne)

't Joenne (Het uwe)

't Eure (Het hare)

't Zienne (Het zijne)

't Uldre (Het hunne)

't Jundre (Van jullie)

't Uuuzze (Het onze)

Hiermee is deze kous af en wagen we ons op een ander -glad- terrein.

Werkwoorden in ons dialect

Enkele voorbeelden van werkwoorden en hun hoofdtijden

Alg. Nederlands:	Dialect:	Verleden tijd:	Voltooid deelwoord:
Afdingen	Ofdieng'n	Doenk'of	Ofgedoeng'n
Afleen	Ofleek'n	Likt'of	Ofgelikt
Beginnen	Begunn'n	Begoste	Begunn'n
Bijten	Biet'n	Bièet	Gebeet'n
Bleken	Blièek'n	Blièet	Geblikt
Blijven	Bluu'v'n	Blièef	Gebleev'n
Braden	Braon	Bradde	Gebrad/Gebraon
Brengen	Brieng'n	Brochte/Broenk	Gebrocht
Dopen	Doo'p'n	Dopte	Gedopt
Doppen	Dopp'n	Dopte	Gedopt
Durven	Durv'n	Dierf/Durfde/Doste	Gedurfd/Gedost
Geraken	Graok'n	Grochte/Grakte	Gegrocht
Hangen	Ang'n	Oenk/Angde/tenk	G'ang'n
Hebben	Eèn	Ad	Get
Horen	Oir'n	Oirde	G'oird
Houden	Oedd'n	Ield	G'oedden
Kijken	Kiekk'n	Kièk	Gekeek'n
Klagen	Klaog'n	Kloech/Klaogde	Geklaogd
Klinken	Klien'k'n	Kloenk	Gekloenk'n

Lachen	Lach'n	Loech/Lachte	Gelach'n
Leggen	Legg'n	Lei	Geleid
Lijden	Lie'n	Lièèd	Gelee'n
Maken	Maok'n	Makte/Miek	Gemakt
Mijden	Mie'n	Mièèd	Gemtee'n
Moeten	Moet'n	Moste	Gemoet'n
Rijden	Rie'n	Rièèd	Geree'n
Roken (schouw)	Roik'n	Rokte	Gerokt
Scheren	Schèir'n	Schèinde/Schoer	Geschoor'n
Schrijven	Schrievv'n	Schrièèf	Geschreev'n
Smaken	Smaok'n	Smakte	Gesmakt
Vallen	Vool'n	Viel	Gevool'n
Vangen	Vang'n	Vangde/Voenk	Gevang'n
Vouwen	Voe'n	Voedde	Gevoed(kk)
Wonen	Weun'n	Weunde	Geweund
Zijn	Zyn/Zien(kk)	Wos	Gewist
Zingen	Zieng'n	Zoeng/Zoenk	Gezoeng'n
Zinken	Zienk'n	Zoenk	Gezoenk'n

Opmerking: In de dialectwoordenlijst vindt U nog ruim 500 werkwoorden die, ofwel eigen dialectwoorden zijn, ofwel de aanleiding zijn tot meer informatie

Enkele -leuk klinkende- vervoegingen:

IK	ZIJ	HIJ	WIJ	GIJ	HET
...heb!	Zeet	Jeet	Meen	Geet	Teeet
...had!	Zad	Jad	Ma'n	Gad	't Ad
Had...?	Ak/Akke	Atne	Amme	Aj/Aije	Ad't
Dat...!	Dak/Dakke	Datne	Damme	Day/Daije	Dat't
Zou...?	Zoek(kk)	Zoetne	Zoemme	Zoef/Zoefje	Zoet (kk)
Doe...?	Doeke	Doetne	Doeme	Doetje	Doedet
Als...!	Ok/Okke	Otne	Ommme	Oj/Oije	Ot't
Mag...?	Mak/Meuk	Magze	Meugme	Meugje	Magget
Kan...?	Kank	Kantne	Kumme	Kuj/Kuije	Kant't

Zoals je merkt zijn die woordjes aaneen gesmeed, zoals heel veel andere woorden wanneer we dialect spreken. (Zie ook de 'jaos', 'jatoet' of 'jakkendoeë'). Bekijk hierboven eens speciaal de rij 'WIJ'. Daar zie je dat, in ieder woordje, de letter 'm' voorkomt, daar waar je logischerwijze de 'w' van 'wij' verwacht. Het is immers zo dat wij in ons dialect 'me' zeggen in plaats van 'we' (wij). Voorbeeld: "Me gaon naor'tuus!" Of: "Me zieng'n en me sprieng'n..."

Nu even wat uitleg bij het gebruik van sommige bovenstaande vervoegingen :

❖ De reeks 'Had...?', met 'Akke, asse, enz.', zijn woorden waarmee we o.a. het verleden becommentariseren of die als klaagwoorden aangewend worden (Ach, had ik...). Er is een West-Vlaams gezegde dat als volgt klinkt: "Akke en amme komm'n ooltied te laote..." Dat betekent: "Het heeft geen zin meer om nù te klagen, dààr moest je vroeger aan gedacht hebben..."

❖ De reeks 'Dat...!', met 'Dak, damme, enz.', zijn woordjes die benevens hun gewoon gebruik, ook agressief, zelfs heel agressief naar de tegenpartij kunnen geslingerd worden. Zo in de zin van: "Wat kan mij dat schelen..." Of: "Dààr hoeft u zich helemaal niet mee te bemoeien..."

Voorbeeld:
 "Ge zijt wel heel stout...!" "Dak...!"
 "Uw zus is niet zo lief...!" "Dasse...!"
 "Uw broer is wel heel ongenamierd...!" "Datne...!"
 "U bent beiden te laat...!" "Damme...!"
 "Ik ben werkelijk niet tevreden over u!" "Daije...!"
 "Uw hondje heeft hier geplast...!" "Dat't...!"

❖ De reeks 'Zou...?', met 'Zoesse, zoemme, enz...', zijn vragende woordjes, zo in de zin van: "Zou ik/zij/enz. werkelijk mogen/kunnen...?" Diegene die repliceert verwacht dan ook een antwoord - 't zij bevestigend of ontkenkend - en dat krijgen ze dan ook meestal.

Voorbeeld:
 "Gaat ge mee op reis?" "Zoek?'"(kk)
 "Gaat uw vrouw ook mee?" "Zoesse?"
 "Gaat uw zoon op reis?" "Zoetne?"
 "Gaan we samen op reis?" "Zoemme?"
 "Mag ik ook mee?" "Zoef?"
 "Reist het hondje mee?" "Zoet?'"(kk)

❖ De reeks 'Doe...?', met 'Doeke, doeje, enz...', zijn ook korte antwoordjes in vraagvorm die naargelang de intonatie gewone belangstelling betonen, maar ook verbazing, bewondering of zelfs ongelof. De aangesprokene verwacht dan wel een verhelderend antwoord waar enige uitleg, zoals reden, e.d.m. zeker op zijn plaats is.

Voorbeeld:
 "t Schijnt dat ge gewonnen hebt?" "Doeke...?"
 "An is nu mannequin!" "Doesse...?"
 "Jef heeft zijn been gebroken!" "Doetne...?"
 "We gaan zondag allen naar de zee!" "Doemme...?"
 "Ik ga op vakantie naar Amerika!" "Doeje...?"
 "Ons katje is doodgeden!" "Doedet...?"

- Om dit hoofdstuk te beëindigen geef ik U nog een schoolvoorbeeld mee, van die korte aaneengesmede woordjes, die voor de betrokkenen géén uitleg hoeven. Een echtpaar is op familie- of vriendenbezoek.

Na een gezellig onderonsje zegt de man op eens: "Ziemme..?"

Zijn vrouw repliceert erop met: "Zoemme..?"

Waarop beiden elkaar bezien en als uit één mond zeggen: "Jow..!"

Begrepen..? Neen..? - Zegt de man: "Zijn we weg!" Zijn vrouw antwoordt: "Zouden we nu weggaan?" Samen zeggen ze: "Ja wij vertrekken!"

Waarom eigenlijk veel woorden gebruiken, als één woord volstaat ..!

Woordjes die iets vragen

❖ Voorbeeld 1:

"t Is schoi weere nièè!" ('t Is mooi weer nietwaar!)

Het woordje 'nièè', vraagt om een bevestiging en veelal krijgt men een antwoord in de aard van: "Jaot..!" of "t Gao'nogool..!"

❖ Voorbeeld 2:

"Zie'jool weere dé?" (scherpe e) (Bent u al terug?)

Het woordje 'dé', drukt verwondering uit en tevens de wens een antwoord te krijgen. Meestal krijgt men het antwoord met een kort 'Jaok!' of 'Jow!'

❖ Voorbeeld 3:

"Me gaon naor uus wei!" (We gaan naar huis hoor!)

Het woordje 'wei', vraagt hier: "Heb je het gehoord?" wat een antwoord ontlokt als "Jaja..!" of "t Is goed, meent g'" oirt..!"

❖ Voorbeeld 4:

"t Gao begunn'n rin zi!" ('t Zal beginnen regenen zie..!)

Het woordje 'zi', nodigt de aanwezige personen uit zelf hun mening erover te zeggen en dat kan als volgt: "Mmm... 'k weet'et lik niet!" (Onverschillig) of: "k Peis'et niet ... de vlaoge gao wel ooverwaoi'n!" (ontkennend) of nog: "Jaot, 't zit vrièè'zwort, de vlaoge zit boov'n!" (instemmend).

Woordjes die iets uitdrukken

Sommige woordjes, hoe klein ze ook zijn, kunnen mits de juiste intonatie een gevoel, een emotie uitdrukken. Zo in ons dialect o.a. de woordjes, 'mao', 'ba', 'tut' en 'be'. (De a-, u- en de e-klanken zijn kort, zoals in de woordjes, 'kat, put, en bed'.)

❖ Voorbeeld 1:

Mao, is een woordje dat medeleven uitdrukt. ("Mao...is't wao..?")

Maomao, ligt nog veel gevoeliger. ("Maomao toch..daddé zyn toch toer'n..!")

Maomaomao, geeft een grote blijheid van medeleven. ("Maomaomao..dat is erg..!")

❖ Voorbeeld 2:

Ba, is een woordje dat twijfel uitdrukt. ("Ba..!k Weet'et lik niet..?")

Baba, betoont nog meer twijfel. ("Baba..k zoe da'toch ièèst moet'n zien!")

Bababa, toont heel grote twijfel. ("Bababa! Zoi erg gaot 't wel nie zyn zeeke!")

❖ Voorbeeld 3:

Tut, drukt onverschilligheid of zelfs minachting uit. ("Tut..gao voirt..!")

Tuttut, is weetrom erger. ("Tuttut..! Ge moe'joe plang mao trekk'n..!")

Tuttuttut, is nog erger. ("Tuttuttut! Ik kan dao toch niet an doen zeeke..!")

❖ Voorbeeld 4:

Be, is een uitroep van verbazing. ("Be..! Is dat echt wao..?")

De scherpe e-klank wordt hier een gerekte klank. Hoe groter de verbazing, hoe lange men de e-klank aanhoudt. "Beeee..." Het is daarbij de loffelijke gewoonte dat men de vlakke hand voor de mond houdt alsof men de open mond wil verbergen.

Enige afzonderlijke woordjes

Opdat U de dialectische volzinnen nog beter zou begrijpen, geef ik U hier reeds enkele losse woordjes die U in de dialectenlijst wellicht, als trefwoord, niet zult terugvinden. Als suggestie zouden deze woordjes wel eens te pas kunnen komen.

A.N./Dialect:

Af/Of; Alle(s)/Olle(s); Bij/Bie(kk) of By; Boter/Beutre; Boven/Boov'n; Daar/Dao; Dan/Ton; Darm/derne; Dat/Dat of Daddé; Dicht (gesloten)/Toeë; Dicht (tegenaan)/Dichte; Effen/Effne; Enkel/Ienkle; Foto/Portret; Gauw/Gowwe; Ginder/Guntre; Groot/Groit; Hier/Ier; Ijzer/Iesdre; Je/Joë; Jong/Joenk; Lijf/Lyf; Lijn/Liemne; Lip/Lippe; Maar/Mao of Maor; Meest/Mitèst; Moest/Moste; Mooi/Schoine; Node/Noi; Nodig/Noidig; Onder/Oendre; Ook/Wok; Op/Up; Open/Oop'n; Over/Oovre; Pijn/Zieër of pienne; Rail/Rille; Rap/Zieère; Samen/Tegaore of Toipe; Slap/Slop; Sommige/Sommigte; Soort/Soirte; Spiegel/Speegle; Te/Te of Toe; Toe/Toeë; Tot/Toet(kk); Traag/Traoge; Uit/Uut; Verder/Verdre of Voddre; Vers/Ves; Vinger/Viengre; Volk/Voolk; Voor/Voir of Voi of Voek(k); Waar/Wao; Was(was-goed)/Woste; Was(vettig boensel)/Was; Was(verleden tijd v.h.w.w. 'zijn'/Wos; Wat/Wuk; Wie/Wien of Wiene; Welke/Wukke; Zee/Zieë; Zijn(vw)/Zyn of Zient(kk);

Zoëven, zojuist of zopas/Zjuuste of ves; Zoet/Zoete; Zout/Zoete; Zout/Zoet(kk); Zulke/Zukke; enz....

Bemerkingen:

❖ Benevens hun gewone betekenis, worden sommige woordjes in ons dialect nog in een ander betekenis gebruikt. Enkele A.N.-én dialect voorbeeldzinnen zullen dat wel verduidelijken.

A.N. : "Het is beter koud dan warm."

Dialect : "I Is beetre koed of warme."

A.N. : "Ik blijf thuis want ik ben ziek."

Dialect : "k Bluuvve tuus van 'k ben ziek."

A.N. : "Hij gaat zich wassen."

Dialect : "Je gaot em wossh'n". (hem)

A.N. : "Ze gaat zich maquilleren."

Dialect : "Ze gaot eur updoen." (haar)

A.N. : "De kinderen gaan zich goed amuseren."

Dialect : "De joenges gaon uldre goed amuseer'n." (hun)

A.N. : "Ik zal bij mijn zuster eten."

Dialect : "k Gao toe me zusters eet'n."

A.N. : "Ze zal bij ons moeder slapen."

Dialect : "Ze gaot te moeders slaop'n."

❖ Het achtervoegsel, '-achtig', waarvan de eigenlijke betekenis is: "Gelijkenis vertonen met..." of "Lijken op..." krijgt in ons dialect soms een heel andere betekenis. Ook hier, zullen een paar voorbeeldzinnen wel voor duidelijkheid zorgen.

Voorbeeld 1

ZIJ: "M'n keppe, wuk wil je..? Kaos of espe up joen stuu't'n..?"

HIJ: "Liefst espe zoetje..van 'k en ben nie'stief kaosachtig..!" (Ik lust geen kaas.)

Voorbeeld 2

HIJ: "Pietje, t is Kortrik foire me'Paossh'n..gaome d'r naotoeë..?"

ZIJ: "Mao baniëw schat, ge wit toch clak nie'kermesachtig angeleid ben i'c.. dat een kermis me niet zo aanspreekt !)

❖ Het achtervoegsel, '-heid', kennen we in het A.N. in twee vormen:

1) Als, '-heid', in woorden als b.v. 'schoonheid', 'blijheid', 'e.d.m.

2) Als, '-igheid', in woorden als b.v. 'vuiligheid', 'luitigheid', 'e.d.m.

In ons dialect wordt die tweede uitgangswijze, '-igheid', heel veel gebruikt. Zo zeggen we ook: "Schoinigheid" (het mooi zijn); "Zwortigheid" (het zwart zijn); "Dulligheid" (het kwaad zijn); "Benaauwdigheid" (Het bang zijn); enz....

Nota: In de Izegemse regio spreken ze de uitgang, '-heid' uit als '-gie' Dus: "Dulligie"; "Benaauwdigie"; "Vuiligie"; "Zwartigie"; enz....

Cijfers en getallen

Hoe we in ons dialect de cijfers en getallen uitspreken...? Hier zijn ze:

A.N./Dialect

Eén/tèen	Twee/Twièè	Drie/Drieë
Vier/Viere	Vijf/Vuuvve	Zes/Zesse
Zeven/Zeevne	Acht/Achte	Negen/Neeagne
Tien/Tiene	Elf/Elve	Twaalf/Twoolve
Dertien/Dertiene	Veertien/Vièertiene	Vijftien/Viftiene of Vichtiene
Zestien/Zestiene	Zeventien/Zeev'ntiene	Achttien/Achttiene
Negentien/Nee'ntiene	Twintig/Twientig	Dertig/Dertig
Veertig/Vièertig	Vijftig/Viftig of vichtig	Zestig/Tjestig
Zeventig/Tjeev'ntig	Tachtig/Tachtig	Negentig/Tneeg'ntig
Honderd/Oenderd; enz. enz. tot Duizend/Duust ...en, zeggen we dan: "Duust...k slao up joen gat dat buust...!" (Grapje..!)		

De maanden

A.N./Dialect

januari/januarië of zjanuwaorje *	februari/februarië
maart/maorte	april/april
mei/mei	juni/juni of zjunie *
juli/juli of zjulie *	augustus/oogustus of oest *
september/septembre	oktober/oktoobre
november/novembre	december/decembre

*: Verouderde en in onbruik geworden uitspraak.

De dagen

A.N./Dialect

zondag/zundag	maandag/maondag	dinsdag/diest'ndag;
woensdag/oensdag	donderdag/dunderdag	vrijdag/vriedag
zaterdag/zaoterdag		

Verleden maandag / Maondaoge gepasseerd. Of: Maondaoge latst.

Verleden week dinsdag / Passeerde weeke diest'ndaoge.

Woensdag aanstaande / Oensdaoge die komt.

Toekomstige week donderdag / 't Naoste weeke dunderdaoge. enz...

De klok rond

Het is 11u58.

We zeggen:

"t Is biekkans twoolve"; "t Is e'bijje voi den twoolv'n", "t Is biekkans noene" of "t Is e'paor menuut'n van/voi d'n twoolv'n"

Het is 12u.

We zeggen:

"t Is zjuuste twoolve"; "t Is kop twoolve" of "t Is zjuuste noene"

Het is 12u02.

We zeggen:

"t Is e'bijje achter/nao den twoolv'n" of "t Is e'paor menuut'n over den twoolv'n"

Het is 1u05 of 13u05.

We zeggen:

"t Is vuuve achter/nao den ièèn" of: "t Is ièèn en vuuve"

Het is 2u10 of 14u10.

We zeggen:

"t Is tien'achter/nao den twièèn" of: "t Is twièèn en tienne"

Het is 3u15 of 15u15.

We zeggen:

"t Is e'kart achter/nao den drieën" of: "t Is drieën en e'kart"

Het is 4u20 of 16u20.

We zeggen:

"t Is twientig achter/nao de vier'n" of: "t Is vier'en twientig"

Het is 5u25 of 17u25.

We zeggen:

"t Is vuuw'ntwientig achter/nao de vuuw'n" of: "t Is vuuw'en vuuw'ntwientig" of: "t Is vuuve van de vuuw'n'oolf"

Het is 6u30 of 18u30.

We zeggen:

"t Is zess'n'oolf", "t Is zjuuste zess'n'oolf" of: "t Is kop zess'n'oolf"

Het is 7u35 of 19u35.

We zeggen:

"t Is vuuw'entwientig voi d'n acht'n" of "t Is vuuw'achter/nao de zeev'noolf"

Het is 8u40 of 20u40.

We zeggen:

"t Is twientig voi/van d'n neegnen"

Het is 9u45 of 21u45.

We zeggen:

"t Is e'kart voi/van d'n tien"

Het is 10u50 of 22u50.

We zeggen:

"t Is tienne voi/van d'n elv'n"

Het is 11u55 of 23u55.

We zeggen:

"t Is vuuve voi/van d'n twoolv'n"

Het is 12u. of 24 u.

We zeggen:

"t Is zjuuste twoolve"; "t Is kop twoolve" of "t Is middernacht"

Bemerking:

- Sommigen zeggen het woord, "menuute", "menuut'n" of "menuutjes" nog nà het getal.

Voorbeeld: "t Is twientig menuut'n voi de zess'n".

- We spreken nooit van 13u, 17u35 of 22u50, e.d.m. Daarom is het soms nodig het tijdstip te preciseren.

Voorbeelden:

- "t Is vier'n'oolf in den nucht'nd" of "s Nucht'ns tielik te vier'n'oolf"
- "Ten tien in/van de voirnoene" of "s Voirmoens ten tien"
- "Ten drie'n in/van de achtermoene" of "s Achtermoens ten drieën"
- "Te zeev'n in de voiraov'nd" of "s Naov'ns te zeev'n"
- "Ten elv'n van d'n aov'nd" of "s Naov'ns ten elv'n"
- "Ten twièèn van d'n nacht" of "s Nachts ten twièèn" enz...

Hiermee sluit ik het technisch gedeelte van dit werkje af. Ik hoop dat het U wat bijgebracht heeft, aangaande de spelling én de uitspraak van ons dialect.

De uitleg zal, althans sommige passages, wel enigszins als moeilijk overkomen en dat zeker voor lezers uit een andere streek. Niettemin hoop ik dat het doornemen van die enkele bladzijden U zullen in staat stellen de dialectwoorden en -zinnen die verder zullen volgen, te lezen en te begrijpen.

Enkele gegevens en richtlijnen aangaande de dialectwoordenlijst

Hierna volgt de dialectwoordenlijst. Het is de bedoeling dat enkel eigen dialectwoorden aan bod komen die niet in het woordenboek - van Dale's handwoordenboek - voorkomen, tenzij ze een totaal andere betekenis hebben dan de uitleg die het woordenboek aangeeft. Zoals voorbeeld: "Dragen"; Dialectuitspraak: "Drag'n"; Betekenis in ons dialect: "Barensweeën"

- Woorden, waarvan de medeklinkers van plaats wisselden of zelfs wegvielen, of, waarvan de klinkers geruild of een andere klank kregen, zult U dus in die lijst niet aantreffen indien ze dezelfde betekenis hebben als het A.N.-woord dat ze voorstellen. Bijvoorbeeld: "Biett'n" (Bijten); "Antwekk'n" (Ontwaken); "Broid" (Brood) enz. Trouwens, zulke dialectwoorden zijn er in overvloed en het is, denk ik, onbegonnen werk deze woorden allemaal te noteren. (Uitzonderingen zijn er altijd.)
- Evenmin vindt U er dialectwoorden uit het bedrijfs-, beroeps-, verenigings- of sportleven. Dàt is, ieder op zich, een specialisatiewerk. Wie van ons, leken in het vak, heeft er trouwens iets aan zulke woorden te kennen als: "Balië"; "Biezeegle", "Kolleer'n"; "Kruus'oet"; of "Sprietsil" (Deze zijn wel vermeld) Ook hier zult U sporadisch zo'n woord tegenkomen in de woordenlijst omdat het b.v. redelijk veel gebruikt of gehoord wordt en dan inzonderheid de dialectwoorden die uit het plattelandsleven komen.
- U zult ook geen woorden vinden waarvan de beginletter in het dialectwoord een **C, H, Q, X** of **Y** is, eenvoudig omdat ze als beginletter in ons dialect niet bestaan. De letter **C** is een **K** of **S**; de **Q** is een **K**; de **X** is een **S**; de **Y** is een **I** en ... de **H** ... die eten we gewoon op ..!
- Alle in het dialect geschreven spreuken en/of gezegden, krijgen een A.N. uitleg/A.N. verklaring mee.
- Gewone voorbeelden die enkel het betreffende dialectwoord in zijn juiste context laten zien, krijgen die A.N.-uitleg meestal niet.
- De voorbeeldzinnen die als doel hebben de zinsconstructie in zijn geheel te laten zien, krijgen evenmin die A.N.-uitleg. (Gedeeltelijk kan dat, zonodig, wel) De voor U onbegrijpelijke dialectwoorden kunt U in de dialectwoordenlijst

opzoeken en zo hun betekenis achterhalen.

- Ieder trefwoord, als zelfstandig naamwoord, wordt direct of eventueel ná het symbool, (kk), gevolgd door een vorm van het onbepaald lidwoord, 'een'.
Namelijk: 'een', 'e', 'nen' of 'ne'.
Voorbeeld: **Katte:** (een) Lees dan: "Een katte."
Kiel: (kk) (ne) Lees dan: "Ne kiel." Enz...
- Verouderde woorden, toestanden en/of gebeurtenissen worden gevolgd door de afkorting, 'vero', maar dan wel tussen haakjes. Dus: (vero)
- De ch-klank, zoals in charme, chic, check, e.d.m., zal ik schrijven als **sh**, zoals in de - van Engelse oorsprong - woordjes, shop, shirt, shot, e.d.m. Ik denk dat die **sh**, de juiste klank beter weergeeft. Dus sharme, shic, sheck, e.d.m.
- Gezegden worden zoveel als mogelijk afwisselend in de HIJ-, ZIJ- of WIJ-vorm geschreven. Zo wordt alle, eventuele discriminatie vermeden.
- Dat de dialectwoordenlijst onvolledig is, staat als een paal boven water en dat er wel ergens vreemde A.N.-eenden in de bijt zullen zitten, zal me ook niet verwonderen ...! Sorry ervoor ...!

Gebruikte afkortingen

(kk)	= korte klank
(vero)	= verouderd
A.w.v.	= Ander woord voor ...
Ben.	= Benaming van/voor ...
Bet.	= Betekenis / Betekent
B.v.	= Bijvoorbeeld
V.b.	= Voorbeeld
i.p.v.	= in plaats van ...
o.a.	= onder andere ...
e.d.m.	= en dergelijke meer
mv.	= meervoud
enk.	= enkelvoud
v	= vrouw / vrouwelijk
m	= man / mannelijk
k	= kind
Gzd.	= Gezegde
Zgsw.	= Zegswijze
Vklw.	= Verkleinwoordje
Koosn.	= Koosnaam
Scheldn.	= Scheldnaam
Spotn.	= Spotnaam
Spr.	= Spreuk
Vbz.	= Voorbeeldzin
Tr.v.vgl.	= Trappen van vergelijking.